

12.6.2019

EOAK/1137/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Sarja

OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TUTKINTOJEN HYVÄKSYMINEN AMMATTIOPISTOSSA

1 KANTELU

Pyysitte eduskunnan oikeusasiamiestä tutkimaan ammattiopiston sähköosaston menettelyä.

Katsoitte kantelussanne lähemmin kertomallanne tavalla muun muassa, että ammattiopisto on hyväksynyt tutkintoja ja antanut opiskelijoille tutkintotodistuksia ilman näiden ammatillisen osaamisen varmistamista (ns. tutkintojen leimaaminen), että koulutuspäällikkö on painostanut opettajia perusteettomiin arviointeihin ja työssäoppimispaikkoina on käytetty sähköalaa millään tavalla liittymättömiä paikkoja. Esimerkkeinä mainitsitte kiinteistön pihatyöt, varastotyöt, kiinteistöhuoltotyöt, lumityöt ja maalaustyöt. Kertomanne mukaan kyse ei ole muutamasta yksittäisestä opiskelijasta vaan systemaattisesta toiminnasta. Viittasitte nimeltä mainiten esimerkkeinä eräisiin opiskelijoihin. Kertomanne mukaan opiskelijoiden ja näiden vanhempien ohella myös työnantajat olivat oppilaitoksen toiminnasta huolissaan. Kerroitte myös tuloksetta ottaneenne epäkohtina pitämänne asiat esiin oppilaitoksessa eri yhteyksissä.

2 TUTKINNAN RAJAAMINEN

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies tutkii kantelun, jos sen kohteena oleva asia kuuluu hänen laillisuusvalvontaansa ja on aihetta epäillä, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä taikka jos oikeusasiamies muusta syystä katsoo siihen olevan aihetta. Saman pykälän 2 momentin mukaan oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Asiassa hankitaan oikeusasiamiehen tarpeelliseksi katsoma selvitys.

Kantelussanne mainitsitte nimeltä esimerkkeinä eräitä opiskelijoita. Puhelinkeskusteluissa kanssanne allekirjoittanut esittelijä on tiedustellut, onko Teidän mahdollista toimittaa oikeusasiamiehen kansliaan valtakirjat asianomaisilta opiskelijoilta. Ilmoititte 11.4.2018, että ette toimita valtakirjoja ettekä opiskelijoiden omia kanteluita.

Oikeusasiamiehen tehtävä ei sinänsä ole uudelleenarvioida jo hyväksytyjä yksittäisiä tutkintosuorituksia tai tutkintoja eli arvioida opiskelijoiden osaamista tutkintovaatimuksiin tai -perusteisiin nähden. Todettakoon myös yleisellä tasolla, että jo hyväksytyjen tutkintosuoritusten tai opintojen jälkikäteinen arvioiminen tai arvioituttaminen ei ylipäätään olisi opiskelijoiden oikeusturvankaan näkökulmasta aivan ongelmattonta, mikäli he eivät ole siihen itse halukkaita eikä asiassa ole aihetta epäillä, että opiskelijat itse olisivat syyllistyneet johonkin sellaiseen epäasialliseen menettelyyn, joka voisi aiheuttaa ja oikeuttaa jo suoritettujen opintojen jälkikäteisen uudelleenarvioinnin. Yksittäiset opiskelijat voivat siten lähtökohtaisesti luottaa siihen, että suorittaessaan heiltä edellytetyt opinnot hyväksytysti kulloistenkin vaatimusten mukaisesti ja opetuksen järjestäjän tarjoamassa ohjauksessa he ovat suorittaneet opintonsa asianmukaisesti.

Edellä todetun vuoksi en ole nimenomaisesti ryhtynyt enemmälti selvittämään enkä muutenkaan arvioimaan asiaa esiin nostamienne yksittäisten opiskelijoiden osalta. Asian yleisemmän merkityksen vuoksi olen kuitenkin katsonut aiheelliseksi tutkia ja arvioida sitä järjestelmätason kysymyksenä siinä määrin kuin se on mahdollista ottamatta kantaa yksittäistapauksiin.

3 ASIAN SELVITTÄMINEN

3.1 Asian käsittely aluehallintovirastossa

Kantelunne aihepiiriä on jo aiemmin käsitelty aluehallintovirastossa. Aluehallintovirastolle tehdyssä kantelussa väitettiin muun muassa, että tutkintasuorituksista ei ollut selviydytty hyväksyttävällä tavalla ja koulutuspäällikkö oli vaatinut hyväksymään suorituksia vastoin näyttöjen arvioinnista ja kokeiden valvonnasta vastanneiden tahojen käsityksiä hyväksyen ne sitten itse, jotta opetus olisi saatu näyttämään laadukkaalta.

Ammattiopiston aluehallintovirastolle antamassa lausunnossa todettiin tältä osin, että koulutuspäällikkö oli esimiehenä hyväksynyt nimissään erään opettajan 13.4.2016 tapahtuneen irtisanomisen jälkeen tuolta opettajalta opiskelijatietojärjestelmä Wilmaan tekemättä jääneet arvioinnit. Ennen arviointien tallentamista koulutuspäällikkö oli pitänyt arviointikeskustelut uudelleen opiskelijoiden kanssa. Arvioinnit on suoritettu asianmukaisesti, eikä työnantajalla ollut asiasta huomautettavaa. Koulutuspäällikön selvityksessä oli puolestaan otettu kantaa muun muassa työssäoppimista koskeneeseen arvosteluun ja pidetty sitä aiheellisena, koska jakso oli ollut monella tavoin haastava. Asia ei antanut aluehallintovirastolle näiltä osin aihetta toimenpiteisiin.

3.2 Koulutuskuntayhtymän toimenpiteet ja opiskelijapalautte

Kantelunne tultua vireille ja asian oltua esillä myös julkisuudessa koulutuskuntayhtymän johtaja pyysi 22.3.2018 saada jäljennöksen kantelustanne. Lisäksi ammattiopiston hallintopäällikkö ilmoitti oikeusasiamiehen kansliaan sähköpostitse 13.4.2018, että koulutuskuntayhtymän hallitus oli päättänyt teettää asiassa sisäisen tarkastuksen.

Tässä yhteydessä hallintopäällikkö toimitti tänne tiedoksi myös ammattiopistoa koskevan opiskelijapalauttekoosteen. Palauttekooste oli hallintopäällikön mukaan kerätty puhelinhaastattelututkimuksena vuonna 2017 ulkopuolisen tutkimusyrityksen tekemänä. Puhelinhaastattelututkimus oli tehty neljän ammattioppilaitoksen tilaamana. Tänne toimitettuun aineistoon oli koottu lisäksi itse vuosittain kerättävän opiskelijapalautteen tulokset. Aineistossa oli puhelinhaastattelututkimuksesta eritelty sähkö- ja automaatioalan tulokset. Lisäksi oli eritelty itse vuosittain koottavasta opiskelijapalautteesta Imatran sähkö- ja automaatioalaa koskevat tulokset.

Edelleen hallintopäällikkö ilmoitti, että koulutuskuntayhtymän ammattiopistolla on käytössä useita koulutuksen arviointijärjestelmiä, joiden avulla arvioidaan koulutuksen laatua ja vaikuttavuutta. Palautetta kerätään eri asiakasryhmiltä ja palautekysely määräytyy kohderyhmän ja joissakin tilanteissa rahoittajan mukaan. Lisäksi tehdään säännöllisesti ulkopuolisten tutkimuslaitosten toimesta kohdennettuja haastattelututkimuksia tärkeiksi katsotuista aiheista.

3.3 Väliarvio

Päätin ennen mahdollisia jatkotoimenpiteitä odottaa edellä kohdassa 3.2 mainitun sisäisen tarkastuksen selvityksen valmistumista. Selvitys pyydettiin toimittamaan minulle tiedoksi.

3.4 Sisäisen tarkastuksen selvitys

Koulutuskuntayhtymä toimitti 18.6.2018 päivätyllä kirjeellään koulutuskuntayhtymän hallituksen kokouksen pöytäkirjaotteen 14.6.2018 § 55 liitteineen. Liitteenä oli sisäisen tarkastuksen selvitys Saimaan ammattiopiston sähköosaston toiminnasta sekä tarkastusraportti.

Sisäinen tarkastus oli tehnyt selvityksen nimenomaan kantelunne johdosta.

Arvioinnin kohteena on ollut ammattiopiston sähkö- ja automaatioalan koulutusala. Selvitystä varten tilintarkastusyhteisö oli tehnyt tietojärjestelmäavusteisen tarkastuksen opintohallintojärjestelmän lokitietoihin. Tietojärjestelmäavusteisen tarkastuksen aineisto rajattiin ajalle 1.1.2013–31.12.2017. Tarkempi lokiaineiston tarkastus tehtiin ajalta 1.8.2015–31.12.2017. Selvitys ei koskenut opiskelijoiden tutkintojen sisältöä, laatua tai laajuutta, eikä osaamista arvioitu tutkintovaatimuksiin tai -perusteisiin nähden.

Raporttia laadittaessa oli hankittu lausunnot kantelustanne kuntayhtymän rehtorilta ja koulutuspäälliköltä. ICT-, prosessi- ja sähköalan opetushenkilöstö halusi lisäksi esittää oman kannanottonsa. Edelleen lautupäällikkö antoi lausunnon laadunvalvontajärjestelmän tuottamasta palautteesta sähkö- ja automaatioalan toimipisteessä. Lisäksi tehtiin haastatteluja; myös Teitä oli haastateltu.

Raportissa on tuotu esiin erilaisia kehittämisehdotuksia. Kantelussanne esitetyistä epäkohdista raportissa puolestaan on todettu, että suoritettujen haastattelujen ja hankittujen lausuntojen perusteella sähkö- ja automaatioalan asianomaisessa yksikössä ei ollut esiintynyt tutkintojen leimaamista ilman opiskelijan ammatillisen osaamisen varmistamista. Myöskään data-analyysi ei antanut viitteitä tutkintojen leimaamisesta. Lokitietojen perusteella opiskelijoiden arvosanoja ei ollut muutettu eikä kirjattu päälle uutta arvosanaa. Data-analyysin perusteella tekemiinne alkuperäisiin tallennustietoihin ei ollut kirjattu päälle lisätietoja eikä muutettu arviointeja muiden opettajien tai koulutuspäällikön toimesta. Raportin mukaan suoritettujen tarkastusten perusteella ei voitu epäillä arviointien luotettavuutta.

Haastattelujen perusteella ei myöskään ollut ilmennyt painostusta perusteettomaan suoritusten kirjaamiseen.

Edelleen on todettu, että arvioinnin yhteydessä saadut tilasto- ja palautetiedot eivät osoittaneet, että sähkö- ja automaatioalan toimiyksikössä opetuksen laatu ja vaikuttavuus olisivat poikenneet muista ammattiopiston koulutusaloista tai keskiarvoon nähden. Tarkasteluajanjaksolla yksikössä oli kuitenkin esiintynyt henkilöstöongelmia, joiden johdosta yksikössä oli ollut lukuisia tilapäisjärjestelyjä. Henkilöstöongelmiin oli puututtu työnjohdollisin toimenpitein. Näiden ongelmien vaikutusta ei voitu jättää huomioimatta suoritettussa arvioinnissa, sillä muu opetushenkilö oli joutunut paikkaamaan ja korjaamaan opetustyössä sekä opiskelija-arvioinneissa kesken jääneitä opetustöitä ja arviointeja.

Yhteenvedon on todettu, että sisäisen tarkastuksen selvitys, joka perustui data-analyysiin, haastatteluihin ja lausuntoihin, ei tukenut kantelussanne esitettyjä väitteitä.

3.5 Opetushallituksen kuuleminen

3.5.1 Yleistä

Käynnilläni Opetushallituksessa 24.10.2018 myös tämä kanteluasia oli yleisellä tasolla esillä Opetushallituksen selvittämisen- ja arvioimismahdollisuuksien näkökulmasta.

Tämän jälkeen pyysin 31.10.2018 päivätyssä selvitys- ja lausuntopyynnössäni Opetushallitusta vielä arvioimaan asiaa omasta näkökulmastaan ja varaamaan tarvittaessa asianomaiselle koulutuksenjärjestäjälle tilaisuuden tulla kuulluksi siltä osin kuin se Opetushallituksen käsityksen mukaan on asian arvioimiseksi tarpeen. Lausuntopyynnön yhteydessä Opetushallitukselle toimitettiin kanteluunne ja sisäiseen tarkastukseen liittyvä aineisto ja edellä kohdassa 3.1 selostettu aluehallintoviraston päätös.

Opetushallitus toimitti minulle 1.2.2019 päivätyyn lausunnon dnro OPH-2468-2018 ja koulutus-kuntayhtymän ammattiopiston 24.1.2019 päivätyyn selvityksen. Selvityksen liitteinä olivat seuraavat asiakirjat: 1) näyttötoimikunnan toimintasuunnitelma vuosille 2016–2018, 2) tekniikan alan osaamisperustaisten opetussuunnitelmien ammattiosaamisen näyttösuunnitelmat ja näyttöjen arvioijat, 3) sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinnon opetussuunnitelma, 4) osaamisen arvioinnin toteutussuunnitelma (yhteinen osa), 5) sähkö- ja automaatioalan perustutkinnon muodostuminen ammattiopistossa (alakohtainen liiteosa) ja 6) näyttösuunnitelman arviointilomake.

3.5.2 Opetushallituksen näkökulma asiaan

Lähtökohtia

Opetushallitus on tarkastellut asiaa kokonaisuutena ammatillisen koulutuksen laadunhallinnan näkökulmasta. Lausunto on painottunut erityisesti siihen, miten ammatillisen koulutuksen järjestäjän toimintaa säädellään osaamisen arvioinnin osalta. Kantelussanne esitetyt tapahtumat sijoittuvat aikaan, jolloin laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (630/1998) oli voimassa. Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) astui voimaan 1.1.2018, joten Opetushallitus on pitänyt tarpeellisenä tarkastella tämänhetkistä tilannetta myös nykyisen lainsäädännön mukaisesti. Tästä syystä Opetushallituksen lausunnossa on käsitelty laadunhallinnan kokonaisuutta erityisesti siitä näkökulmasta, miten lainsäädännön uudistuminen on vaikuttanut ammatillisen koulutuksen laadunhallintaan ja eri toimijoiden vastuualueisiin. Tästä näkökulmasta Opetushallitus on todennut seuraavaa.

Tilanne ennen 1.1.2018

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta sääteli opiskelijan ammatilliseen koulutukseen sisältyvää käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta eli työssäoppimista. Koulutuksen järjestäjä sopi kirjallisesti työnantajan kanssa mm. opiskelijan ohjauksesta, oppimisen ja osaamisen arvioinnista ja ammattiosaamisen näyttöjen toteutuksesta työpaikalla. Työpaikalta täytyi löytyä tutkinnon perusteiden mukaisia työtehtäviä ja työpaikkaohjaaja opiskelijalle, jotta opiskelijalla olisi ollut aidosti mahdollisuus kartuttaa ammattitaitoaan ja edistää opintojaan. Koulutuksen järjestäjän laatimassa opetussuunnitelmassa päätettiin työpaikoilla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävän koulutuksen toteuttamisesta.

Osaaminen osoitettiin 1.1.2018 asti ammatillisessa peruskoulutuksessa ammattiosaamisen näytöissä. Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja valvonnasta vastasi koulutuksen järjestäjän asettama toimielin. Toimielimeen kuului jäseniä, jotka edustivat koulutuksen järjestäjää, opettajia ja opiskelijoita sekä työ- ja elinkeinoelämää. Toimielin hyväksyi suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja päätti näyttöjen arvioijista. Toimielin pääsi tutkinnon perusteen pohjalta laaditun tutkintokohtaisen arviointisuunnitelman kautta tarkastamaan ammattiosaamisen näyttöjen laadun kannalta oleellisia menettelytapoja, kuten sen, miten ja missä ammattiosaamisen näytöt ja arviointi toteutettiin. Toimielin voi

myös kiinnittää huomiota, miten työssäoppimispaikat vastasivat tutkinnon perusteita ja miten ammattiosaamisen näytöt ajoitettiin suhteessa työssäoppimisjaksoihin.

Toimielimellä oli lakisääteinen tehtävä valvoa näyttötoimintaa, mutta Opetushallituksen saamassa materiaalissa ei ole avattu kyseisestä tutkinnosta vastaavaa toimielintä eikä sen toimintaa. Toimielin osallistui kaikkiin ammattiosaamisen näyttöihin liittyviin vaiheisiin ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelusta ja toteutuksesta todistusten allekirjoittamiseen asti. Myös mahdolliset arviointia koskevat oikaisuvaatimukset kuuluivat kyseisen toimielimen käsiteltäviksi. Kantelussa esille tuodut asiat liittyivät suurilta osin juuri ammattiosaamisen näyttöjen laatuun ja arviointiin, joten siinä mielessä kyseisen toimielimen rooli on ollut merkittävä. Opetushallituksen saamissa materiaaleissa toimielimen rooli koulutuksen järjestäjän toiminnassa ja asian käsittelyssä jäi kuitenkin epäselväksi.

Nykytilanne

Voimassa olevassa lainsäädännössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen periaatteet ovat pääosin samat kuin kumotussa lainsäädännössä. Nykyisin ei kuitenkaan enää säädetä ammattiosaamisen näyttöjen toimielimistä, joten työelämäyhteistyön muodot ja mahdolliset toimielimet ovat koulutuksen järjestäjien päätettävissä. Näyttöjen toteutusta ja arviointia on selkeytetty ja yhdenmukaistettu siten, että näyttöjä koskevat periaatteet osaamisen arvioinnista oikaisukäytäntöihin ovat kaikille tutkinnon suorittajille samat. Opiskelijan osaamista arvioi lähtökohtaisesti aina opettajan lisäksi myös työelämän edustaja, jolloin varmistutaan myös siitä, että näyttö vastaa aitoja työelämän tilanteita ja opiskelijan osaaminen vastaa työelämässä vaadittavaa tasoa.

Myös laadunhallintaan liittyvää lainsäädäntöä on kumottuun lainsäädäntöön nähden lisätty. Koulutuksen järjestäjä on velvollinen parantamaan laadunhallintaansa jatkuvasti sekä arvioimaan järjestämiään tutkintoja ja koulutusta. Koulutuksen järjestäjän on myös julkaistava ulkopuolisen arvioijan tulokset omasta toiminnastaan ja laadunhallintajärjestelmästä. Laadunhallinnan näkökulmasta merkittävässä roolissa on koulutuksen järjestäjän osaksi laadunhallintajärjestelmää laatima osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma on koulutuksen järjestäjän työkalu näyttöjen toteuttamisen tueksi opetushenkilöstölle ja osaamisen arvioijille. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmaan koulutuksen järjestäjä kirjaa muun muassa sen, miten näyttöympäristö ja arvioijat valitaan sekä arviointi näytössä toteutetaan. Suunnitelma ei ole kertaluonteinen, vaan koulutuksen järjestäjä päivittää ja kehittää sitä seuranta- ja arviointitiedon perusteella.

Opetushallituksen asettamat työelämätoimikunnat osallistuvat ammatillisen koulutuksen kehittämiseen ja näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadun varmistamiseen. Työelämätoimikunnat voivat tehdä perustellusta syystä vierailukäyntejä koulutuksen järjestäjien luokse varmistukseksi, että näytöt toteutetaan ja osaaminen arvioidaan ammatillisen koulutuksen lainsäädännön ja tutkinnon perusteiden mukaisesti. Työelämätoimikunnat antavat lausuntoja pyynnöstä opetus- ja kulttuuriministeriölle koulutuksen järjestäjien osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmasta ja tähän dokumenttiin työelämätoimikunnat voivat tutustua myös vierailukäynteillään näyttöympäristöihin.

Kanteluun liittyvä sähkö- ja automaatioalan perustutkinto (tutkinnon nimi on ollut sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinto ennen 1.8.2018) kuuluu sähkö-, automaatio- ja energia-alan työelämätoimikunnan toimialaan. Työelämätoimikunnat tarkastelevat näyttöjen toteutusta voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti, eivätkä ne ota kantaa ennen nykyisen lainsäädännön voimaantuloa toteutettuihin ammattiosaamisen näyttöihin.

Opetushallituksen arvio ammattiopiston menettelystä

Opetushallitus pyysi lausuntoaan varten ammattiopiston selvityksen ammattiosaamisen toimielimen roolista (ennen 1.1.2018) sekä osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman ja näyttöjen toteutuksen menettelytapojen kuvauksen (1.1.2018 alkaen).

Asiakirjoista selviää Opetushallituksen mukaan, että ammattiosaamisen näyttöjen toimielin on hyväksynyt suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma on ollut kaikkia tutkintoja koskevan yhteisen osan osalta käytössä vuoden 2018 alusta asti ja tutkintokohtainen suunnitelma täydentyy vuoden 2019 aikana. Opetushallituksen mukaan useat koulutuksen järjestäjät ovat tällä hetkellä vastaavassa tilanteessa kyseisten suunnitelmien osalta ja täydentävät niitä parhaillaan. Opetushallitus ei ole ottanut lausunnossaan yksityiskohtaisemmin kantaa osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman sisältöön, sillä työelämätoimikunnat perehtyvät ja antavat palautetta näistä suunnitelmista osana vierailukäyntejään koulutuksen järjestäjän näyttöympäristöön.

Lisäselvityksessä saatujen asiakirjojen perusteella Opetushallitus on katsonut, että koulutuksen järjestäjän toiminta lisäaineiston perusteella laadunhallinnan näkökulmasta täyttää kumoutuneen ja nykyisen lainsäädännön vaatimukset. Edelleen Opetushallitus on todennut, että koulutuksen järjestäjän teettämässä selvityksessä sisäisen tarkastuksen toimesta kantelua on käsitelty kattavasti.

Vielä Opetushallitus on ilmoittanut välittävänsä tiedon tästä kantelutapauksesta sähkö-, automaatio- ja energia-alan työelämätoimikunnalle, joka voi tehdä tarvittaessa vierailukäynnin ammattiopiston näyttöympäristöön.

4 RATKAISU

4.1 Oikeusohjeita

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (voimassa 31.12.2017 asti)

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain (630/1998) 16 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä sopii kirjallisesti työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävästä koulutuksesta työnantajan kanssa. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että koulutustyöpaikalla on käytettävissä tutkinnon perusteiden mukaisen koulutuksen ja ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisen kannalta riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa, tarpeelliset työvälineet sekä ammatitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevää henkilökuntaa, josta voidaan nimetä opiskelijan vastuullinen työpaikkaohjaaja.

Lain 16 a §:n 1 momentin mukaan työssäoppiminen on työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä muutoin kuin oppisopimuskoulutuksena toteutettavaa tavoitteellista ja ohjattua koulutusta.

Lain 24 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.

Lain 24 b §:n 1 momentin mukaan opiskelijan oppimista arvioidaan antamalla opiskelijalle suullista tai kirjallista palautetta. Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijan oppimista arvioi opetuksesta vastaava opettaja. Työssäoppimisessa opiskelijan oppimista arvioi myös työnantajan nimeämä henkilö.

Lain 25 §:n 1 momentin mukaan opiskelijan osaamista arvioidaan vertaamalla sitä tutkinnon tai koulutuksen perusteissa määrättyyn osaamiseen. Pykälän 2 momentin mukaan ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelijan ammatillista osaamista arvioidaan ammattiosaamisen näyttöjen perusteella sekä tarvittaessa muulla tavoin. Ammattiosaamisen näyttöissä opiskelija osoittaa osaamisensa työtilanteissa ja -tehtävissä työpaikalla, oppilaitoksessa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa paikassa.

Lain 25 b §:n 1 momentin mukaan tutkinnon osan, yhteisten tutkinnon osien osa-alueen tai valmentavan koulutuksen osaamisen arvioinnista päättää opetuksesta vastaava opettaja tai opettajat yhdessä, jos opettajia on useita. Pykälän 2 momentin mukaan ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnista päättävät 25 a §:ssä tarkoitetun toimielimen määräämät opettajat ja työelämän edustajat yhdessä tai erikseen. Jos tutkinnon osan ammatillista osaamista arvioidaan ammattiosaamisen näyttöjen lisäksi muulla tavoin, tästä arvioinnista päättää opetuksesta tai tietopuolisista opinnoista vastaava opettaja tai opettajat yhdessä, jos opettajia on useita. Pykälän 3 momentin mukaan muulta 2 momentissa tarkoitetulta arvioinnin suorittajalta kuin opettajalta vaadittavasta osaamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Lain 25 e §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle tutkintotodistus, kun opiskelija on suorittanut hyväksytysti tutkinnon muodostumiseksi vaadittavat tutkinnon osat.

Lain 29 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus saada opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen.

Laki ammatillisesta koulutuksesta (voimassa 1.1.2018 alkaen)

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 44 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot siten kuin jäljempänä 46–49 §:ssä ja 67 §:n 2 momentissa säädetään.

Lain 45 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä laatii ja päivittää henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelman laadintaan ja päivittämiseen osallistuu koulutuksen järjestäjän nimeämä opettaja, opinto-ohjaaja tai tarvittaessa muu koulutuksen järjestäjän edustaja. Saman pykälän 2 momentin mukaan työnantaja tai muu työpaikan edustaja osallistuu henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen, jos koulutus järjestetään oppisopimuskoulutuksena tai koulutussopimukseen perustuvana koulutuksena taikka osaaminen osoitetaan työpaikalla.

Lain 52 §:n 1 momentin mukaan tutkinnon osien edellyttämä ammattitaito ja osaaminen osoitetaan tekemällä käytännön työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa (näyttö). Näytössä opiskelija osoittaa, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn keskeisen ammattitaidon tai osaamisen. Yhteisten tutkinnon osien suorittamiseksi vaadittava osaaminen voidaan tarvittaessa osoittaa myös muulla tavoin. Saman pykälän 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa näytön toteuttamisesta. Näyttö toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla. Näyttöympäristön tulee mahdollistaa tutkinnon perusteissa määrätyn osaamisen osoittaminen. Tarvittaessa näytössä osoitettua osaamista voidaan täydentää muulla osaamisen arvioinnilla siten kuin Opetushallitus tutkinnon perusteissa osaamisen arvioinnista 15 §:n nojalla määrää. Opiskelija voi osallistua näyttöön osaamisen hankkimistavasta riippumatta.

Lain 53 §:n 1 momentin mukaan osaamisen arvioinnilla annetaan tietoa opiskelijan osaamisesta, varmistetaan tutkinnon tai koulutuksen perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttaminen sekä kehitetään edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijan osaamista arvioidaan monipuolisesti vertaamalla sitä tutkinnon tai koulutuksen perusteissa määrättyyn osaamiseen. Arvioinnin tulee kattaa kaikki suoritettavan tutkinnon tai koulutuksen osan perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet. Saman pykälän 2 momentin mukaan arvioijat arvioivat opiskelijan osaamisen tutkinnon tai koulutuksen osittain sekä yhteisten tutkinnon osien osalta osa-alueittain. Osaamisen arvioinnin perusteella arvioijat antavat ammatillisten tutkinnon osien, yhteisten tutkinnon osien ja niiden osa-alueiden sekä valmentavan koulutuksen osien arvosanat osaamisen arviointiaseteikon mukaisesti. Osaamisen arviointiaseteikosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Lain 57 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijalle tutkintotodistus, kun tutkinto on suoritettu 50 §:ssä säädetyllä tavalla.

Lain 61 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen sekä tukee opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi.

Lain 69 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä voi järjestää tässä laissa tarkoitettua koulutusta työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä.

Lain 71 §:n 1 momentin mukaan koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija hankkii osaamista työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa opiskelija ei ole työsuhteessa. Koulutuksen järjestäjä sopii kirjallisesti koulutussopimustyöpaikan edustajan kanssa opiskelijan osaamisen hankkimisesta työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä (koulutussopimus).

Lain 72 §:n 1 momentin mukaan oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskevan sopimuksen ja koulutussopimuksen tekeminen edellyttää, että koulutustyöpaikalla on käytettävissä tutkinnon perusteiden mukaisen koulutuksen tai henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman ja näyttöjen järjestämisen kannalta: 1) riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa; 2) tarpeelliset työvälineet; 3) ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevä henkilöstö. Saman pykälän 2 momentin mukaan koulutustyöpaikalta nimetään opiskelijalle ammattitaidoltaan, koulutukseltaan tai työkokemukseltaan pätevä vastuullinen työpaikkaohjaaja.

Lain 74 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppisopimuskoulutuksessa ja koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa käytännön työtehtävät ovat sellaisia, että opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiset osaamistavoitteet voidaan niitä tekemällä saavuttaa. Saman pykälän 2 momentin mukaan koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa koulutussopimustyöpaikan tarjoajalla on velvollisuus seurata opiskelijan osaamisen kehittymistä, velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin silloin, kun opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaista osaamista ei pystytä saavuttamaan sekä velvollisuus raportoida koulutuksen järjestäjälle opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman toteutumisesta.

4.2 Kannanotto

Kantelunne johdosta ammattiopisto ryhtyi oma-aloitteisesti selvittämään asiaa sisäisessä tarkastuksessa data-analyysin, haastatteluin ja lausunnoin. Sisäisen tarkastuksen selvitys ei tukenut kantelussanne esitettyjä väitteitä. Lisäksi Opetushallitus on pyynnöstäni arvioinut asiaa omasta näkökulmastaan. Opetushallituksen mukaan kanteluanne oli käsitelty kattavasti koulutuksen järjestäjän sisäisessä tarkastuksessa. Lisäksi koulutuksen järjestäjän toiminta on Opetushallituksen mukaan täyttänyt laadunhallinnan näkökulmasta sekä aiemman että nykyisen lainsäädännön vaatimukset.

Käytettävissäni olevin keinoin asiaan ei käsitykseni mukaan ole saatavissa enemmälti asian arvioinnissa merkityksellistä selvitystä.

Siihen nähden, miten olen edellä kohdassa 2 rajannut asian arvioinnin, johtopäätökseni on käytettävissäni olleen aineiston perusteella ja asian selvitettyyn tilaan nähden, että minulla ei ole perusteita katsoa ammattiopiston menetelleen asiassa toimenpiteitäni edellyttävällä tavalla lainvastaisesti tai jättäneen täyttämättä velvollisuutensa tavalla, joka voisi johtaa enempiin toimenpiteisiin.

5 LOPPUTOTEAMUKSET

Kantelunne ei anna aihetta toimenpiteisiin. Jäljennös ratkaisustani toimitetaan ammattiopistolle ja tiedoksi myös Opetushallitukselle.